

UN EPISCOP AL ROMANULUI ÎN SINAXARUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE TEODOSIE al II-lea

FLORIN ȚUSCANU

PRELIMINARII

Viața bisericească din Moldova în secolul al XVII-lea, a fost dominată de doi ierarhi cărturari: Varlaam și Dosoftei

În acest zbuciumat veac au avut loc evenimente deosebit de însemnate atât pentru țară, cât și pentru Biserică: introducerea tiparului și tipărirea primei cărți românești de învățătură – Cazanica lui Varlaam, 1643. Smodul de la Iași, Aducerea moaștelor Sf.Parascheva de la Constantinopol; apariția primei cărți în versuri la noi – Psaltirea lui Dosoftei.

În a doua decadă a acestui veac, a păstorit temporar, Episcopiiile de la Rădăuți și Roman, precum și mitropolia Moldovei, un ierarh inezestrat cu alese daruri – TEODOSIE al II-lea, care a avut o moarte mucenicească, fiind decapitat de tătari în anul 1694, pentru că a tăinuit averea schitului Brazi, din Vrancea, ctitorie a sa, locul unde-și petrecea bătrânețile

Poate nimeni nu a surprins și caracterizat mai bine acele vremuri decât cronicarul Ion Neculce: "Of! Of! Of! săraca Țară a Moldovei, ce nărocire de stăpâni c-aceștia ai avut! Ce sorți de viață ț-au căzut! Cum au mai rămas om trăitor în tine, de mare mirare este..."¹

Ucenicii săi, precum și poporul dreptcredincios, încă de timpuriu l-au considerat sfânt, iar schitul Brazi, unde a fost înmormântat, a devenit loc de pelerinaj încă din veacul al XIX-lea.

¹ Ion Neculce, Letopisețul Țării Moldovei, precedat de „O samă de cuvinte”. Ediție îngrijită de Iorgu Iordan, București, 1968, p.63

Mai mulți cercetători au încercat să-i creioneze viața și activitatea, dedicându-i frumoase pagini de cronică.²

Anul acesta în luna martie, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a analizat memoriul pentru canonizarea sa, înaintat de către Episcopia Buzăului, pe raza căreia se află schitul Brazi, iar la 5 octombrie a.c. într-o amplă procesiune, ierarhul martir – TEODOSIE al II-lea, a fost trecut în sinaxarul B.O.R., în rândul sfinților mucenici, fiind serbat la 22 septembrie

I. Slujind lui Dumnezeu și oamenilor...

Mitropolitul Moldovei TEODOSIE al II-lea, care face subiectul acestei comunicări, s-a născut în zona Vrancei, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, provenind dintr-o familie de mazăli, buni creștini din zona schitului Brazi (Panciu), așezământ monastic despre care tradiția locală spune că își are începuturile în timpul domniei lui Ștefan cel Mare și Sfânt.³

Având încă de tânăr chemare spre viața monahală, a intrat în mănăstirea Brazi, ca frate, apoi s-a îndreptat spre mănăstirea Bogdana (Bacău) unde s-a călugărit, iar mai târziu va ajunge **egumen**.

La îndemnul său, un evlavios boier moldovean – Solomon Bărlădeanu – va recitorea „din temelii” mănăstirea, devenind ctitor principal al acesteia, alături de egumenul Teodosie.⁴

Din ascultarea de egumen la Bogdana s-a remarcat, fiind ales de către soborul ierarhilor Moldovei, **episcop de Rădăuți**, spre sfârșitul anului 1669, confirmat de domnul țării – Gh. Duca

² Cel dintâi dintre biografi a fost episcopul Romanului Melchisedec Ștefănescu, CRONICA ROMANULUI ȘI A EPISCOPIEI DE ROMAN, vol. I, Buc., 1874; NOTIȚE ISTORICE ȘI ARHEOLOGICE ADUNATE DE PE LA 48 DE MĂNĂSTIRI ȘI BISERICI ANTICE DIN MOLDOVA, Buc., 1885; Nicolae Iorga, ISTORIA BISERICII ROMĂNEȘTI, Ediția a II-a, Buc., 1928, vol. I, N. Dobre, ISTORIA BISERICII ROMĂNE, secolul al XVII-lea, curs litografiat, Buc., 1910; Șcarlat Porcescu, EPISCOPIA ROMANULUI, Roman, 1984; Mircea Păcurariu, ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMĂNE, Ed. Institutului Biblic, Buc., 1992; Gr. Popescu, Gion Ionescu, Contribuții la Istoria Bisericii Ortodoxe Române. DATE NOI DESPRE MITROPOLITUL TEODOSIE AL II-LEA AL MOLDOVEI, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, anul CIV, 1986, nr. 5-6; Protosinghel Glicherie Lovin, MĂNĂȘTIREA BOGDANA, județul Bacău, Chișinău, 1926

³ Pr. Gr. Popescu, G.D. Ionescu, „SCHITUL BRAZI”, Editura Episcopiei Buzăului, 1991, lucrare tipărită cu binecuvântarea P.S. Epifanie – episcopul Buzăului și al Vrancei.

⁴ Protos. Glicherie Lovin, MĂNĂȘTIREA BOGDANA, județul Bacău, Chișinău, 1926, p. 8 - 9, unde se arată că Teodosie a fost primul egumen al mănăstirii Bogdana recititorită din temelii de marele logofăt Solomon Bărlădeanu.

După alegerea episcopului Dosoftei, în scaunul mitropolitan de la Iași, Teodosie a fost ales în demnitatea de **episcop al Romanului** (iulie 1671). În anul 1674, într-o perioadă deosebit de tulbură prin care trecea Moldova, domnitorul Ștefan Petriceicu, după numai trei luni de domnie a fost nevoit să-și părăsească tronul, refugiindu-se în Polonia, împreună cu mitropolitul Dosoftei.

Noul domn – Dumitrașcu Cantacuzino, a încuviințat ierarhilor Moldovei să aleagă **mitropolitul țării**.

Din cei trei candidați: Teodosie al Romanului, Sofronie al Hușilor și Serafim al Rădăușilor, a fost ales potrivit tradiției moștenite, episcopul Romanului – TEODOSIE. Pentru a nu fi confundat cu un alt mitropolit al Moldovei de la începutul secolului al XVII-lea, ce a purtat același nume, Teodosie (1605-1608), istoricii l-au numit: TEODOSIE al-II-lea.⁵

Din păcate relațiile mitropolitului cu domnitorul vor fi tensionate, având în vedere că Dumitrașcu Cantacuzino era un om al turcilor, având o conduită imorală și excese privind „jefuirea” țării.

Vlădica Teodosie a păstorit ca mitropolit doar un an – (apr. 1674 – ante 10 mai 1675).⁶

Deși scurtă, această perioadă a fost tristă și plină de evenimente neplăcute pentru locuitorii țării, dar și pentru bisericile Moldovei. Iarna grea din 1674 - 1675 și năvălirea tătarilor, veniți o dată cu turcii care-l aduseseră ca domn pe Dumitrașcu Cantacuzino în 1674, au adus multă amărăciune.

Cronica lui Ion Neculce ilustrează acele „vremuri de bejenie” astfel: „Deci au intrat tătarii în țară ca lupii într-o turmă de oi, de s-au așezat pe oameni... Iar tătarii sunt lupi apucători, pradă, robesc, bat și căznesc pe creștini... Pre mulți au și robit furis, femei, fete, copii...”⁷

Suferințele poporului sfășiau inima părintelui spiritual al Moldovei. În multe rânduri el a cerut domnitorului și boierilor, ca măcar ei să aibă milă față de țărani și tângoveții jefuiți de tătari.

Suferința mitropolitului s-a amplificat atunci când „păgânii” au început cu sălbăticie să jefuiască bisericile și „să dezbrace de podoabă mănăstirile Moldovei.”⁸

Ca să fie pe placul turcilor, însuși domnul țării săvârșea nelegiuiri. De aceea, mitropolitul Teodosie, asemeni lui Ioan Botezătorul, nu s-a sfiit să vină plin de curaj înaintea domnitorului și să-l mustre.

⁵ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, vol.III, Buc., 1997, p.541. Este vorba TeodosieBarbovschi, fost episcop de Rădăuți, + 23 febr. 1608, înmormântat la Sucevița

⁶ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol.III, Buc., 1997, p.542

⁷ Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasafl Luca, manuscrisul „Mihail”, Editura „Zamfira și Paul Mihail”, Buc., 1980, p.18.

⁸ Ibidem, p.18

Reacția lui Dumitrașcu Cantacuzino n-a întârziat. Tătarii s-au retras în Crimeea în primăvara anului 1675, iar voievodul și-a continuat farădelegile, în primul rând l-a îndepărtat din scaun pe mitropolit, „*alungându-l din casă afară cu necinste*”.

Persecuția împotriva acestuia va continua și după părăsirea mitropoliei, fiind „închis” la mănăstirea Sf. Sava din Iași.

La câteva luni însă, prigonitorul lui Teodosie își va pierde tronul, iar noul domn, Antonie Ruset îl va readuce pe mitropolitul Dosoftei din exil.⁹

Vlădica Teodosie va fi eliberat din detenție și începând de acum înainte, viața sa se va acoperi cu fapte mari, pline de smerenie.

S-a retras în ținuturile natale ale Vrancei, viețuind o vreme la mănăstirea Sf. Ioan din Focșani, apoi la Bogdana și în cele din urmă la bătrânețe, s-a retras la schitul Brazi, loc mult îndrăgit de dânsul.

Era mereu în căutarea liniștii sufletești, a rugăciunii, dar nu a neglijat nici treburile gospodărești, ctitorind noi schituri: TROTUȘANU, cu hramul Sf. Nicolae, SCÂNTEIA și MUȘINOAIELE.¹⁰

Mulți creștini îl căutau, mulți îl ajutau cu cele trebuincioase schitului, mulți dintre aceștia făcând danii (case și pământuri) schiturilor.

Dar încercările și suferințele lui nu au încetat nici acum. În anul 1688 a fost răpit în taină de către trimișii lui Șerban Cantacuzino, domnul Țării românești și închis pentru 10 săptămâni la mănăstirea Cotroceni, pentru a mărturisi sub presiuni dure, ce știa despre fostul episcop al Strehaiei – Daniil (1662 – 1679;+1688), înmormântat de către Teodosie la schitul Brazi.

Chiar dacă cei doi ierarhi au fost apropiați, Teodosie nu a putut da mărturie despre bunurile episcopului Daniil.¹¹

Scăpând și de această ispită, se va reîntoarce la schitul său în Vrancea. La Brazi, va ridica o biserică pe care o va și picta prin zugravul Mihail. Din documentele vremii putem afla trăsăturile nobile ale ierarhului. Era apropiat semenilor săi, cărora le venea în ajutor cu sfaturi și asistență în cazul tranzacțiilor, sau chiar al judecăților.

Semnătura sa ca martor, dădea autoritate actelor, obligând la respectarea întocmai a prevederilor și mențiunilor din cuprinsul acestora. Este suficient a cerceta volumele din culegerea de documente moldovenești, aflate în păstrare la Arhivele Statului din București, pentru a ne edifica în acest sens.¹²

⁹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, Op.Cit., vol.II, București, 1992, p.96

¹⁰ Pr. Grigore Popescu, G.D. Ionescu, SCHITUL BRAZI, Editura Episcopiei Buzăului, 1991, pp.8-10.

¹¹ Pr.Prof.Dr.MirceaPăcurariu.Op.Cit..vol.H.p.166

¹² CATALOGUL DOCUMENTELOR MOLDOVENEȘTI din Direcția Arhivelor Centrale, cinci volume și un supliment,București, 1975

Martiriul și cinstirea ierarhului martir

În vara anului 1694, după 15 august, tătarii au invadat din nou Moldova ajungând și la schitul Brazi. Bătrânul ierarh Teodosie mai cunoscuse urgia acestui neam păgân, în iarna anului 1674, pe când era mitropolit la Iași

Cunoștea firea sălbatică și sângeroasă a tătarilor și cum nu s-a temut de ei în vremea năvălirii precedente, n-a avut teamă nici acum.

Tătarii i-au cerut „aurul și argintul”, adică odoarele bisericești și refuzând a face această blasfemie, a fost lovit și torturat pentru a dezvălui taina. Bătrânul nu le-a spus însă nimic, fapt pentru care i-au tăiat capul, lăsându-l într-o baltă de sânge.

La Mitropolia Moldovei din Iași, se păstrează un document privind sfârșitul proin (fostului) mitropolitului Teodosie de la schitul Brazi, în care se amintește despre descoperirea miraculoasă a moaștelor sale.¹³

Documentul datează din 1839 - 1840 și este scris de ieroschimonahul Dimitrie, egumen al schitului Brazi, care îl înștiința pe mitropolitul Moldovei cele întâmplate: „Am săpat pe rând și am găsit tot trupul și scoțându-l l-am spălat cu vin și l-am așezat într-un sicrius. Am găsit și o cărămidă mare sub cap scriind numele lui, dar capul era cu gura în jos pe cărămidă, precum a fost tăiat de tătari...”¹⁴

Ceva mai târziu, **arhimandritul Antonie Dumbravă** – egumenul mănăstirii Bogdana, scria în 1857: „La schitul Brazi din tinutul Putnei, se află și acum țidva capului său, scoasă din mormânt și păstrată cu mare cinste.”¹⁵

O altă dovadă a cinstirii aduse mucenicului Teodosie, este mărturisirea făcută de un alt sfânt al Moldovei – **Antipa de la Calapodești**, din vremea când era novice la schitul Brazi, în anul 1840, fiind martor la descoperirea moaștelor mitropolitului Teodosie. Iată ce relatează Sf. Antipa:

„M-am învrednicit a vedea aceste moaște, m-am atins de ele și erau bine mirostoare.”¹⁶

La 6 mai 1842, osemintele martirului au fost prohodite de un sobor de slujitori, apoi ele au fost așezate într-un mormânt nou, zidit în partea de nord a paraclisului subteran. Din însemnările egumenului Dimitrie aflăm că „sicrișul” a fost „dus în peșteră, într-o ocnită, ca să stea spre vesnică pomenire.”¹⁷

¹³ Protos Glicherie Lovin, Op. cit., pp. 15-17 14 Ibidem, p. 17

¹⁴ Ibidem, p. 17

¹⁵ Victor G. Cădere, Însemnări despre unele mănăstiri și schituri din Moldova, în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, nr. 9 - 10, 1964, pp. 516 - 522.

¹⁶ Pr. Dr. Paul Mihail, Viața cuviosului ieroschimonah român Antipa, în rev. „Ortodoxia”, 1991, nr. 4, p. 160

¹⁷ Protos Glicherie Lovin, Op. cit., p. 17

După două luni, același egumen consemna că „acolo în peșteră se slujește Sfânta Liturghie”, fapt ce confirmă evlavia ce o aveau încă de timpuriu călugării, față de acest mucenic.

De curând au fost descoperite rămășițele pământești ale mitropolitului Teodosie, la Brazi, în urma lucrărilor de reconstrucție a schitului, inițiate de P.S. Epifanie – episcopul Buzăului și al Vrancei.

Pe baza mărturiilor documentare privind viața, activitatea, suferința în dreapta credință, precum și moartea sa mucenicească, Comisia Sinodală pentru canonizarea sfinților români, a înaintat Sf. Sinod al B.O.R. un memoriu – proiect – privind trecerea în rândul sfinților a mitropolitului.

Luând act de aceasta, Sf. Sinod întrunit la 3-5 martie 2003, a hotărât canonizarea SF. IERARH MUCENIC TEODOSIE DE LA M-rea BRAZI și prăznuirea acestuia la 22 septembrie.

I s-a întocmit slujba, de către P.S. *Ioachim Băcăuanul*, arhiereul vicar al episcopiei Romanului, care este membru în comisia pentru canonizarea sfinților români, I s-a pictat chipul pe icoană de către P.C. *arhid. Gabriel Sibiescu* din Buzău și a fost trecut în calendarul B.O.R.

Consacrarea sa a avut loc la 5 octombrie 2003, la Mănăstirea Brazi, unde în prezența patriarhului Teoctist, înconjurat de un impresionant sobor, dar și de mulțime mare de credincioși și pelerini, a fost proclamat sfânt act prin care Biserica a „legiferat” ceea ce poporul a „declarat” cu mai bine de 150 de ani în urmă.

III. În loc de concluzii

Mitropolitul Moldovei TEODOSIE al II-lea, apare astăzi în lumina făcliilor de pomenire, în fața creștinilor mileniului al treilea, ca o adevărată icoană a spiritualității românești, prin viața sa curată pusă în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor

Activitatea sa pastoral-gospodărească s-a ridicat la rang de virtute, pentru că toată agoniseala sa, a folosit-o exclusiv pentru cele 6 lăcașuri de cult, ctitorite sau refăcute de dânsul și care au devenit în timp adevărate oaze de cultură și spiritualitate. Roadele lor persistă până azi în amintirea comunităților monahale de aici și chiar dincolo de limitele acestora.

Cazul schitului Brazi care a fost reînviat în 1991, este un exemplu în acest sens. Cercetându-i viața, vom vedea că nu a fost altceva decât jertfă și dăruire, o însoțire benevolă cu martirajul.

El a trăit 20 de ani din mila creștinilor și niciodată nu s-a înfricoșat de moarte, căci el nu se temea de cei careucid trupul, ci de cei careucid sufletul

A suportat cu răbdare și smerenie toate, și umilința și suferința, nu din vreo vină personală, ci din conjunctura vremurilor în care a trăit.

Considerăm că trecerea sa în sinaxarul Bisericii Ortodoxe Române este un act

de dreptate și recunoștință față de toate neodihnele sale.

Să ne plecăm și noi fruntea cu pietate în fața icoanei sale și să rostim cu glas de rugăciune: „...mult nevoitorule mucenice TEODOSIE roagă-te pentru noi cei care cu dragoste săvârșim pomenirea ta și ne întărim duhovnicește din lucrarea ta...”¹⁸

¹⁸ Acatistul Sf. Ierarh Mucenic Teodosie de la mănăstirea Brazi, întocmit de pr. Gngore Popescu de la biserica "Popa Soare", București, aprobat de Sf. Sinod prin hotărârea nr 821 din 4-5 martie 2003.